

ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ Β' ΕΠΕΙΣΟΔΙΟΥ – Α' ΣΚΗΝΗ (στ. 588-658)

Επιπάροδος στ.576-587 : Πρόκειται για την δεύτερη είσοδο του χορού στην ορχήστρα .Οι κοπέλες βγαίνουν από το παλάτι χαρούμενες γιατί η Θεονόη τους αποκάλυψε ότι ο Μενέλαος ζει.

Σκηνές

- Α' σκηνή, 588 - 658 : Αναγνώριση Ελένης – Μενέλαου.
- Β' σκηνή, 659 -840 : Η αναγνώριση της Ελένης από τον Μενέλαο.
- Γ' σκηνή , 841-941 : Η Ελένη και ο Μενέλαος εκτιμούν τα προβλήματα που έχουν να αντιμετωπίσουν.
- Δ' σκηνή , 942 - 1139 : Η εμφάνιση της Θεονόης.
- Ε' σκηνή , 1140 - 1219 : Το σχέδιο της σωτηρίας.

Α' σκηνή : στ. 588-658 : Ο μονόλογος της Ελένης – Η αναγνώριση Ελένης – Μενέλαου

Δραματική οικονομία : Η πληροφορία της Θεονόης προωθεί την εξέλιξη της δράσης. Η Ελένη δεν επιθυμεί πια να δώσει τέλος στη ζωή της και περιμένει τον άντρα της να την ελευθερώσει. Ωστόσο, η δραματική οικονομία επιβάλλει να μην εξελιχθεί γρήγορα η πλοκή του έργου γι' αυτό το λόγο θα χρησιμοποιηθεί η τεχνική της επιβράδυνσης.

Στοιχεία όψης – σκηνογραφικοί και σκηνοθετικοί δείκτες:

Στην ορχήστρα βρίσκονται ο Μενέλαος και τώρα εισέρχονται ο Χορός και η Ελένη . Οι κοπέλες του Χορού και η Ελένη είναι ενθουσιασμένες για τα ευχάριστα νέα που πήραν από τη Θεονόη. Αρχικά δεν βλέπουν τον Μενέλαο. Η πρόσοψη της σκηνής παραμένει ίδια, τα παλάτια του Πρωτέα και ο τάφος του σε κάποιο σημείο της ορχήστρας.

στ. 588 : « Πάλι ξανάρχομαι στον τάφο ετούτον : Η Ελένη πλησιάζει στον τάφο του Πρωτέα.

στ.607 - 608 : «Εσύ που φοβισμένη ορμάς απάνω στου τάφου τα σκαλιά και στο βωμό του» Η Ελένη φοβισμένη κινείται προς τον τάφο του Πρωτέα.

στ. 610 : «σάστισα και βουβός έχω απομείνει» Ο Μενέλαος μένει ακίνητος στη σκηνή με τα χέρια ριγμένα προς τα κάτω, για να δείξει την απογοήτευσή του.

στ. 616 : «Η φορεσιά σου έτσι σε δείχνει» : Η Ελένη δείχνει με το χέρι της την ενδυμασία που φορά ο Μενέλαος

στ. 617: «Στάσου, μην τρέχεις πια και μην τρομάζεις». Ο Μενέλαος απευθύνεται στην Ελένη που προφανώς κινείται προσπαθώντας να τον αποφύγει.

στ. 629 : « Γυναίκα μου; Σταμάτα , μη μ' αγγίζεις.» Ο Μενέλαος αποτραβιέται ενώ η Ελένη προσπαθεί να τον πλησιάσει και να τον αγγίξει.

Διάνοια – Ιδέες , αντιλήψεις Ευριπίδη

➤ στ.622 « θεϊκό' ναι να' βρεις τους δικούς σου» Είναι δύσκολο να προσαρμοστεί κανείς στις δυσκολίες της ζωής και αμφίβολο το πότε και πώς θα τα καταφέρει. Οι αρχαίοι Έλληνες απέδιδαν την ευτυχία τους στην μοίρα ή στους θεούς και έτσι αποδέχονταν την ευτυχία χωρίς να φθάσουν στην υπερβολή. Εξάλλου απέφευγαν πάντα την υπερβολή φοβούμενοι ότι θα οδηγήσει στην ύβρη και στην τιμωρία τους από τους θεούς. Η Ελένη θεωρεί την επανασύνδεση των συγγενών έργο θεϊκό. Και η αντίληψή της αυτή δεν απέχει πολύ από την πραγματικότητα αφού η οικογένεια αποτελεί το σωσίβιο σε κάθε ναυάγιο της ζωής.

➤ στ.650 «Τ' όνομα ολούθε πάει, όχι το σώμα» : Η αντίθεση ανάμεσα στο «είναι» και το «φαίνεσθαι» .

- Όνομα : Η ύπαρξη , η φήμη , η ίδια η προσωπικότητα κάθε ανθρώπου, όπως γίνεται αντιληπτή από τους γύρω του.

- Σώμα : Ο ίδιος ο άνθρωπος ως ύπαρξη , οι σκέψεις και τα συναισθήματά του, η προσωπικότητά του όπως την αντιλαμβάνεται ο ίδιος ο άνθρωπος.

Η Ελένη τονίζει το δισυπόστατο της ανθρώπινης προσωπικότητας. Πρέπει να είμαστε πάντα επιφυλακτικοί απέναντι σε όσα ακούμε.

Τραγική ειρωνεία

- Η Ελένη στην αρχή δεν αναγνωρίζει τον Μενέλαο λόγω της εμφάνισής του (= ρακένδυτος ναυαγός), του «φαίνεσθαι»
- Η Ελένη αργότερα αναγνωρίζει τον Μενέλαο αλλά δεν την αναγνωρίζει εκείνος (= θεωρεί ότι την Ελένη την φυλάνε οι σύντροφοί του στη σπηλιά).

Στοιχεία επιβράδυνσης

α. Η προφητεία της Θεονόης που περιέχει ασάφεια και αμφισημία, όπως άλλωστε και όλοι οι χρησμοί των μαντείων ή των μάντεων της αρχαιότητας. Η ίδια ενημερώνει την Ελένη για τον ερχομό του Μενέλαου στην Αίγυπτο και για το καράβι του που έχει ναυαγήσει κάπου στη χώρα. Δεν της λέει όμως αν τελικά θα καταφέρουν να δραπετεύσουν.

β. Η στιχομυθία (=διάλογος στίχο-στίχο)

Η αναγνώριση

Το ποιητικό μοτίβο της αναγνώρισης το έχουμε ξανασυναντήσει στην Οδύσσεια αλλά και στα δημοτικά τραγούδια. Στην Οδύσσεια η Πηνελόπη ζήτησε αποδείξεις από τον Οδυσσέα , που θα γνώριζαν μόνο οι δύο τους , και ο Οδυσσέας ανέφερε την κατασκευή της συζυγικής τους κλίνης (= κρεβατιού). Στα δημοτικά τραγούδια η σύζυγος ζητά από τον άντρα που επιστρέφει να της μαρτυρήσει κρυφά σημάδια του κορμιού. Στην «Ελένη» η αναγνώριση είναι σύντομη αφού η Ελένη αναγνωρίζει γρήγορα το Μενέλαο όμως δεν γίνεται το ίδιο και με το Μενέλαο!

Η Ελένη προσπαθεί να τον πείσει για την ταυτότητά της υπενθυμίζοντάς του την ημέρα του γάμου τους . Δεν γίνεται αναφορά σε κρυφά σημάδια γιατί το είδωλο είναι πιστό αντίγραφο της. Προσπαθεί να καθοδηγήσει τη σκέψη του Μενέλαου ώστε μόνος του να ανακαλύψει την αλήθεια. Για μια ακόμη φορά ο Μενέλαος αποδεικνύει «ανάξιος» του τίτλου του ωστόσο θα πρέπει μερικώς να δικαιολογήσουμε την αντίδραση του αφού ο ίδιος γνωρίζει ότι έχει μαζί του την Ελένη (φυλάγεται στη σπηλιά από τους συντρόφους του) και δεν μπορεί να κατανοήσει το δισυπόστατό της. Το κυριότερο σφάλμα του είναι στο ότι δεν έδωσε τη δέουσα σημασία στα λόγια της γερόντισσας. Πρέπει λοιπόν να γίνει κάτι σύντομα για να μπορέσει να πεισθεί ο Μενέλαος. Τη λύση θα δώσει ο αγγελιοφόρος στην επόμενη σκηνή.

Χαρακτηρισμός – Ήθος Ελένης

- Θυμόμαστε αρχικά την ψυχολογική κατάσταση της Ελένης όταν μπήκε στο παλάτι του Πρωτέα. Ήταν απελπισμένη, απογοητευμένη από τις πληροφορίες που είχε πάρει από τον Τεύκρο. Επιθυμούσε να βάλει τέλος στη ζωή της.
- Μετά την προφητεία της Θεονόης, η Ελένη, για πρώτη φορά μετά από αρκετό καιρό, είναι ευτυχισμένη. Από τη Θεονόη μαθαίνει πως ο άντρας της ζει και θα βρεθεί ναυαγός στην Αίγυπτο για να την σώσει. Ανακουφισμένη και γεμάτη ελπίδες είναι αποφασισμένη να περιμένει τον άντρα της να έρθει να την πάρει.
- Όταν συναντάει το Μενέλαο αρχικά τρομάζει γιατί θεωρεί πως είναι κάποιος από τους ανθρώπους του Θεοκλύμενου που προσπαθεί να την πιάσει για να την οδηγήσει σε αυτόν.
- Όταν ο Μενέλαος αποκαλύπτει την ταυτότητά του νιώθει ευτυχία και ανακούφιση.

- Απέναντι όμως στη δυσπιστία του Μενέλαου να αποδεχτεί ότι αυτή και όχι η «άλλη» στη σπηλιά είναι η γυναίκα του απογοητεύεται, απελπίζεται και βρίσκεται και πάλι σε απόγνωση.

Χαρακτηρισμός – Ήθος Μενέλαου

Και σε αυτό το επεισόδιο ο Μενέλαος προβάλλει έναν αντιηρωικό χαρακτήρα αφού αρνείται να διερευνήσει σε βάθος τα στοιχεία που του δίνονται, το «είναι», εμμένει στο «φαίνεσθαι». Εξακολουθεί να υπεραπλουστεύει όσα δεν μπορεί να καταλάβει, το δυσπόστατο της Ελένης. Παρουσιάζεται αφελής και ανόητος, κάτι το οποίο δεν ταιριάζει σ' ένα βασιλιά, που μάλιστα νωρίτερα, είχε οικειοποιηθεί την Τρωική εκστρατεία. Προτιμάει να αγνοεί τα προβλήματα παρά να τα λύνει. Όταν βλέπει την Ελένη νιώθει μεγάλη έκπληξη αφού θεωρεί πως η Ελένη βρίσκεται στη σπηλιά φρουρούμενη από τους συντρόφους του. Στη συνέχεια νιώθει φόβο γιατί πιστεύει ότι πρόκειται για φάντασμα και επικαλείται την Εκάτη.

Δεν θα πρέπει ωστόσο να αναγνωρίσουμε και κάποια «ελαφρυντικά» στην αφελή και αντιηρωική στάση του Μενέλαου. Η ζωή του έχει περάσει από πολλές διακυμάνσεις, είναι ένας «χαμένος» νικητής, που άλωσε την Τροία χάνοντας την οικογένεια και την πατρίδα του. Στερείται ακόμη και των αναγκαίων και τώρα η Ελένη του λέει πως όλες του οι περιπέτειες και θυσίες έγιναν χωρίς λόγο, του γκρεμίζει ολόκληρο τον κόσμο του. Επιπλέον, η συναισθηματική και νοητική σύγχυση στην οποία βρίσκεται αυτή τη στιγμή δεν του επιτρέπουν να σκεφτεί καθαρά.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να βάλετε Χ στο αντίστοιχο τετράγωνο, αν νομίζετε ότι το περιεχόμενο των προτάσεων είναι σωστό ή λαθεμένο.

	Σ	Λ
α. Ο Χορός εκφράζει τη χαρά του για την επικείμενη συνάντηση της Ελένης με τον Μενέλαο.		
β. Η Ελένη αμφιβάλλει για την ορθότητα των προφητειών της Θεονόης.		
γ. Το μνήμα του Πρωτέα λειτουργεί ως χώρος ασύλου για την Ελένη.		
δ. Η Ελένη αναγνωρίζει τον Μενέλαο και ο Μενέλαος την Ελένη.		
ε. Οι αντιδράσεις του Μενέλαου, όταν βλέπει την Ελένη, είναι όμοιες με του Τεύκρου στην ανάλογη σκηνή.		
στ. Ο Μενέλαος πείθεται στις εξηγήσεις της Ελένης.		

2. Να αντιστοιχίσετε τις δύο στήλες :

A	B
Μενέλαος	▪ Νιώθει φόβο για την παρουσία του άγνωστου προσώπου.
	▪ Ελεεινολογείται από τον Χορό.
	▪ Καταδεικνύει τη συζυγική αφοσίωση και ευαισθησία.
Ελένη	▪ Δεν πείθει με την ενδυμασία που φέρει για το παλιό μεγαλείο του /της.
	▪ Αποδεικνύεται βραδύνους στην κατανόηση της πραγματικής διάστασης των πραγμάτων.
	▪ Απελπίζεται από τη στάση του / της συζύγου του /της.

Οι ασκήσεις είναι από το βιβλίο «Ευριπίδου Ελένη» των :Μαρκαντωνάτος, Παπαθανασίου, Πλατυπόδης, εκδ. Gutenberg